

ความเป็นมาและสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

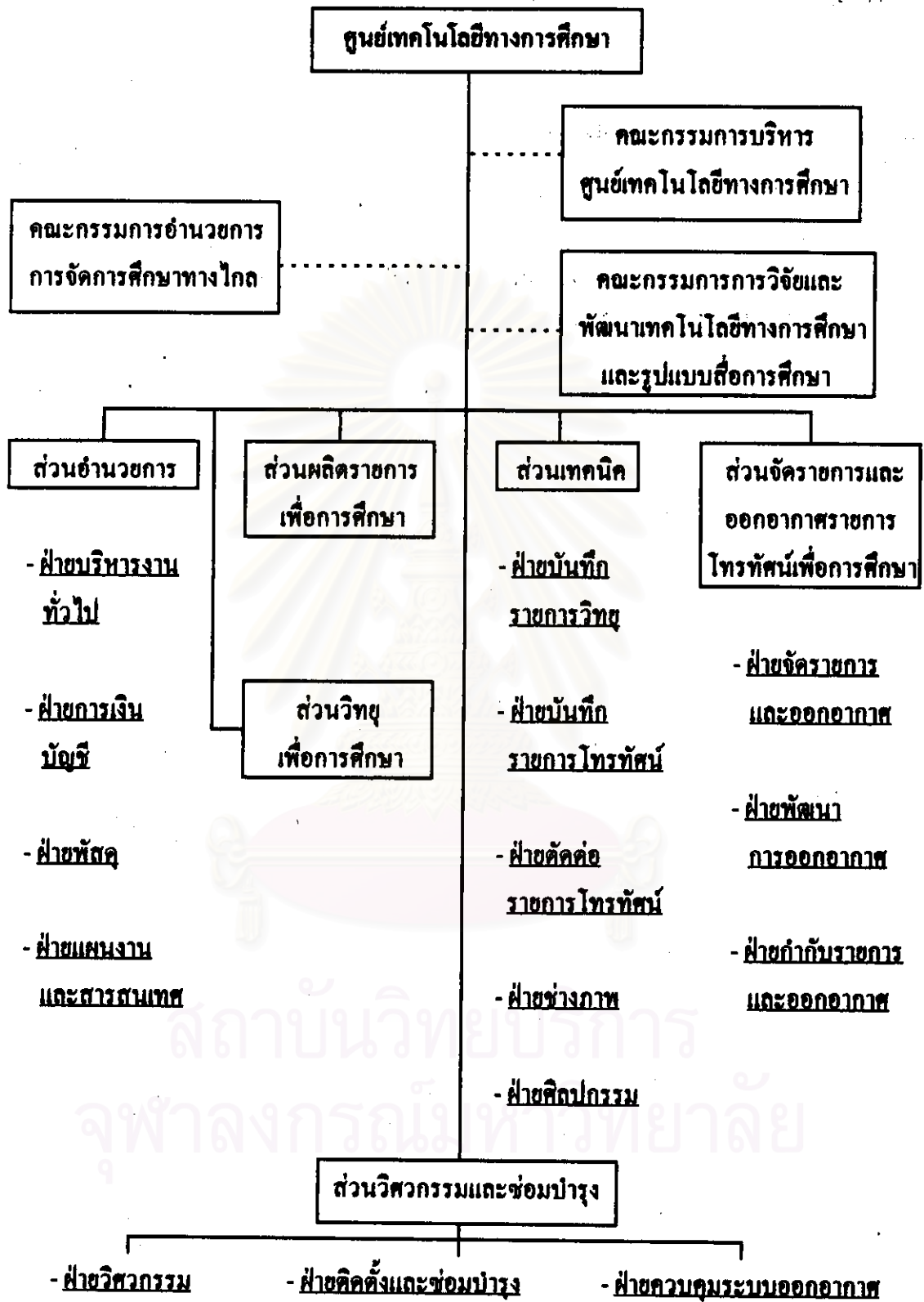
ในการศึกษาความเป็นมาและสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการจำนวน 3 หน่วยงานและหน่วยงานเอกชนจำนวน 6 หน่วยงานก็เพื่อที่จะนำเอาข้อมูลที่ได้ไปใช้พิจารณาประกอบกับการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา และปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอ้างอิงที่จะต้องทราบถึงความเป็นมา แนวนโยบาย วัตถุประสงค์ และสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชน

1. หน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการ

1.1 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเดิมชื่อ “กองเผยแพร่การศึกษา” จัดตั้งขึ้นเมื่อ 8 มีนาคม พ.ศ. 2495 สังกัดกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่โฆษณาเผยแพร่ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการศึกษา พร้อมทั้งแนะแนวการศึกษาและอาชีพ โดยในปี พ.ศ. 2502 เริ่มมีการจัดรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี ช่อง 4 (ช่อง 9 ในปัจจุบัน) คือ รายการ “เพื่อนของเด็ก” หลังจากนั้นมาในปี พ.ศ. 2515 กระทรวงศึกษาธิการได้รวมงานวิทยุและโทรทัศน์ งานผลิตเอกสาร กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และงานผลิตโสตทัศนูปกรณ์ กรมวิชาการ รวมทั้งแผนกโสตทัศนศึกษา กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา เข้าไว้ด้วยกัน โดยจัดตั้งเป็น “ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา” สังกัดกรมวิชาการ ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งกรมการศึกษานอกโรงเรียนขึ้น จึงได้โอนศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาให้เข้าสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนเมื่อวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2522 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2526 ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาก็ได้ย้ายจากที่เดิมซึ่งอยู่ภายในบริเวณกระทรวงศึกษาธิการมาอยู่ที่อาคารแห่งใหม่ ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

สำหรับโครงสร้างการแบ่งส่วนงานของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา อาจสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 4 โครงสร้างการแบ่งส่วนงานของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา

ทั้งนี้ ก่อนที่จะมีโครงการการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมไทยคมเกิดขึ้นมาใน ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาได้มีการจัดแบ่งโครงสร้างการทำงานด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ ออกเป็นฝ่ายโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ซึ่งมีหน้าที่ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั่วไป แต่ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา หรือ ETV (Educational Television) ขึ้นมาแล้วก็ทำให้โครงสร้างการทำงานด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ของ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มีภาระงานผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงได้ยุบฝ่ายวิทยุและฝ่าย โทรทัศน์เพื่อการศึกษาลง แล้วจัดตั้งเป็นกลุ่มวิชาต่างๆ เพื่อรับผิดชอบงานผลิตรายการวิทยุและ รายการโทรทัศน์ประกอบชุดวิชาต่างๆ จึงทำให้ในแต่ละกลุ่มวิชาจะมีทั้งคนที่ทำรายการวิทยุ และคนที่ทำรายการโทรทัศน์รวมอยู่ด้วยกัน ซึ่งคนที่ทำรายการโทรทัศน์ได้จริงๆ ในแต่ละกลุ่ม วิชาจะมีไม่มากนัก เพราะศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาเริ่มมีการผลิตรายการวิทยุเพื่อการศึกษา มาก่อนการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ดังนั้นศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาจึงมีคนที่ทำ รายการวิทยุมากกว่าคนที่ทำรายการโทรทัศน์ และประกอบกับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษามี ตำแหน่งทางด้านวิชาการจำกัดจำนวน จึงทำให้ไม่สามารถเปิดรับบุคลากรทางด้านการผลิต รายการโทรทัศน์เพิ่มขึ้นได้

คุณถนัดดาวัลย์ ธนอมศักดิ์ นักวิชาการศึกษา 6 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ประจำหมวดวิชาภาษาไทย ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของ บุคลากรทางด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ว่า “ ... คนที่ถนัดทำรายการวิทยุก็ไม่สามารถทำ รายการโทรทัศน์ได้ อย่างเช่น ในกลุ่มวิชาภาษาไทยมีจำนวนบุคลากรอยู่ 5 คน แต่มีดิฉันเพียง คนเดียวที่ทำงานด้านผลิตรายการโทรทัศน์ ส่วนคนอื่นเขาก็ทำรายการวิทยุกัน ... ” (ถนัดดาวัลย์ ธนอมศักดิ์, สัมภาษณ์, 16 ธันวาคม 2540)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษานั้นเป็นไปตามระบบ งานราชการก็คือ เริ่มจากการดำเนินเรื่องขออนุมัติโครงการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา จากอธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน และเมื่อได้รับการอนุมัติวงเงินในการผลิตรายการเสร็จ เรียบร้อยแล้ว ถ้าดับขันการทำงานต่อมาก็จะขึ้นอยู่กับความดูแลของผู้อำนวยการศูนย์เทคโนโลยี ทางการศึกษา โดยผู้อำนวยการจะคอยให้คำปรึกษาและดูแลผู้ผลิตรายการให้สามารถทำงาน ไปได้ตามโครงการที่ได้รับอนุมัติ ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการที่ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาจะมีอำนาจ ในการตัดสินใจได้เด็ดขาดเฉพาะขอบเขตวงงานที่รับผิดชอบเท่านั้น แต่ถ้าถึงไหนที่เกินจาก ขอบเขตความรับผิดชอบไปแล้ว ผู้ผลิตรายการก็จะต้องปรึกษาผู้บังคับบัญชาซึ่งก็คือผู้อำนวยการ

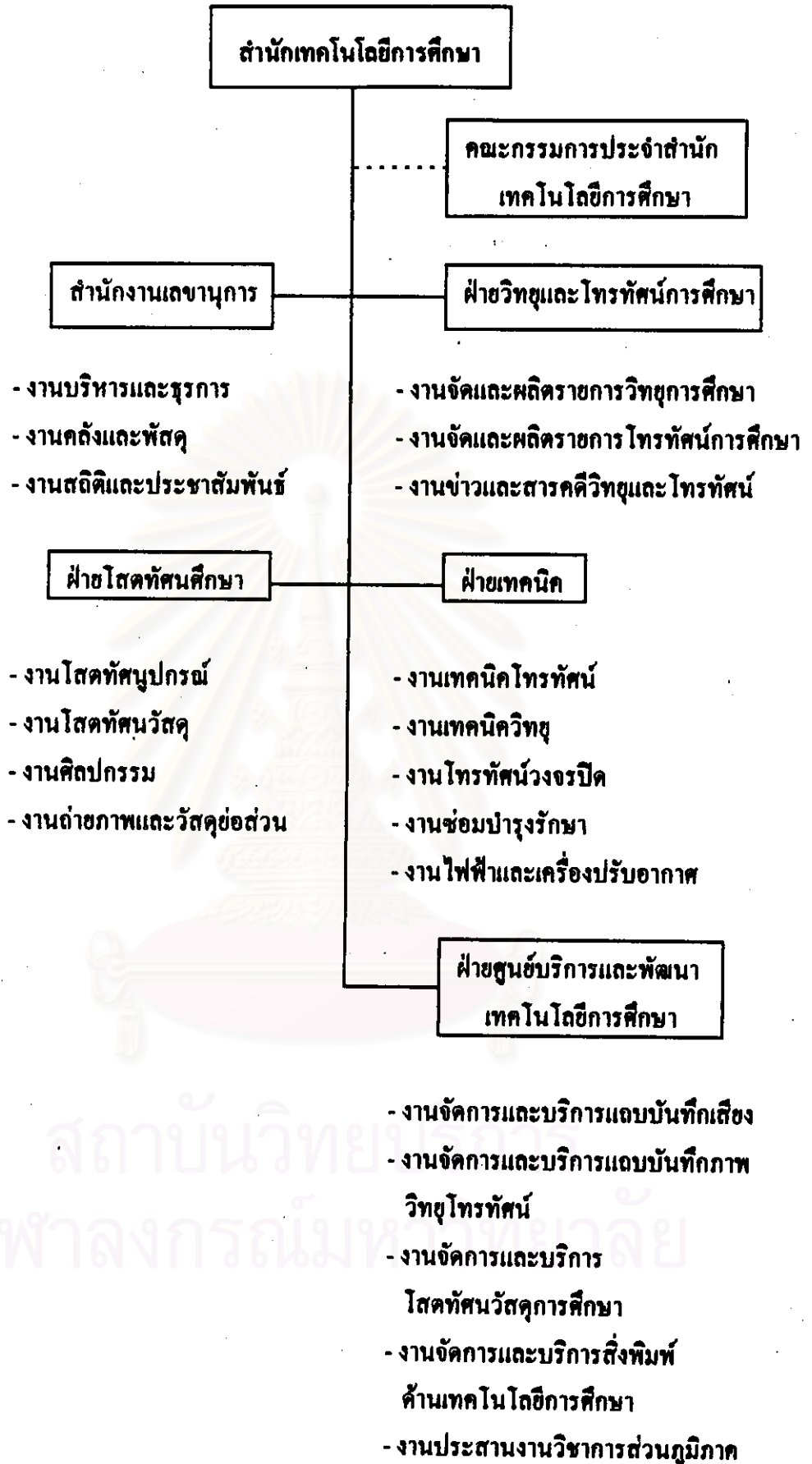
ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษานั้นเอง ดังนั้นผู้ผลิตรายการจึงมีหน้าที่ดำเนินงานให้เป็นไปตามโครงการนั้นๆ โดยผู้ผลิตรายการที่ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษาจะต้องควบคุมและดูแลเกี่ยวกับงานผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหมดจนครบกระบวนการผลิตรายการตั้งแต่เริ่มสร้างสรรคความคิดจนกระทั่งกลายเป็นเทปรายการเผยแพร่ออกอากาศ นอกจากนี้แล้วผู้ผลิตรายการก็ยังคงต้องทำหน้าที่ตรวจสอบและประเมินผลรายการโทรทัศน์ด้วย โดยผู้ผลิตรายการอาจจะต้องตามออกไปสำรวจตามโรงเรียนที่เปิดรับชมรายการว่า รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่เผยแพร่ออกอากาศไปแล้วนั้น สามารถนำไปใช้เป็นประโยชน์สำหรับการเรียนและการสอนได้มากน้อยเพียงใด

คุณประพันธ์ หงษ์จินดา นักวิชาการศึกษา 6 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประจำหมวดวิชาคณิตศาสตร์ ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนกระทรวงศึกษาธิการ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “... ผู้ผลิตรายการที่นี้ทำทุกชั้นตอนและก็ทำทุกอย่างด้วยตั้งแต่ต้นจนจบ โดยการทำงานทุกอย่างเราจะต้องมีการวางแผนไว้ก่อนว่าเราจะทำอะไร เมื่อไร ที่ไหนอย่างไร และจะใช้ใครทำงาน ต่อจากนั้นผมก็จะเริ่มเขียนบทโทรทัศน์คร่าวๆ ขึ้นมา สำหรับหลักเกณฑ์ในการทำงานนั้นเราจะยึดถือความถูกต้องของเนื้อหาวิชาการเป็นหลัก รวมทั้งความถูกต้องในระบบระเบียบของการทำงานด้วย แต่ในบางสิ่งบางอย่างเราก็สามารถเสริมให้สามารถทำงานให้เร็วและดียิ่งขึ้นได้เราก็ต้องทำ โดยเราจะไปรอทำตามระเบียบเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เพราะว่าการผลิตรายการโทรทัศน์หากทำไปตามกฎเกณฑ์บางอย่างก็ถ้าสมมุติ อย่างเช่น เงินในงบประมาณขาดหรือเกินไป ถ้าเราสามารถที่จะปรับได้เราก็ปรับในขั้นแรก แต่บางอย่างที่เป็นจะต้องขอเพิ่ม เพื่อไม่ให้งานเสียหายแล้วเราก็จะต้องขอเพิ่มไปเลย และอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญก็คือเราจะต้องเป็นผู้จัดการแก้ไขปัญหาดังๆ ที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งคอยชี้แจงและสร้างความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการทำงานให้ทีมงานได้รู้ถึงเป้าหมายของการทำงานโดยรวมทั้งหมดด้วย อย่างเช่น ในส่วนไหนที่เขาควรรับรู้ได้ก็ต้องให้เขารับรู้ไปให้หมดเพื่อให้เขาสามารถรับผิดชอบหน้าที่ของเขาได้ถูกต้อง นอกจากนี้ ในบางโอกาสผมก็นิเทศติดตามออกไปตามศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนในต่างจังหวัดเพื่อตรวจดูว่า รายการของเราให้ประโยชน์กับครูผู้สอนและนักเรียนมากน้อยแค่ไหน...” (ประพันธ์ หงษ์จินดา, สัมภาษณ์, 19 พฤศจิกายน 2540)

1.2 สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยรามคำแหงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อให้เป็นสถาบันการศึกษาและวิจัยแบบตลาดวิชา คือ รับนักศึกษาโดยไม่ต้องสอบคัดเลือก และอำนวยความสะดวกทั้งแบบมีชั้นเรียนและไม่มีชั้นเรียน โดยมุ่งจัดสื่อการเรียนการสอนให้นักศึกษาสามารถเรียนด้วยตนเองให้มากที่สุดจากสื่อการเรียน การสอนประเภทต่างๆ ได้แก่ ตำราและคู่มือศึกษา เทปเสียงบันทึกคำบรรยาย เป็นต้น นับตั้งแต่เปิดมหาวิทยาลัยรามคำแหงเมื่อปีการศึกษา 2514 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้นำ “โทรทัศน์วงจรปิด” เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาในชั้นเรียนที่สามารถรองรับ นักศึกษาได้เป็นจำนวนมากตั้งแต่ 50 ถึง 10,000 คนขึ้นไป ซึ่งนับว่าเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ใน ขณะนั้น โดยจัดตั้งฝ่ายโสตทัศนศึกษา ตั้งกักสำนักหอสมุดกลาง ขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบงาน ดังกล่าว สำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบไม่มีชั้นเรียนเพื่อให้บริการแก่นักศึกษาทั้งในส่วน กลางและส่วนภูมิภาค ซึ่งมีอาณาศึกษาที่มหาวิทยาลัยได้นั้น มหาวิทยาลัยจึงได้จัดกระบวนการ เรียนการสอนทางไกลโดยจัดให้มีการเรียนการสอนทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ขึ้น ซึ่งมีคณะทำงานวิทยุและโทรทัศน์การศึกษารับผิดชอบ แต่ขาดหน่วยงานรองรับจึงได้จัดตั้งเป็น หน่วยงานวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ตั้งกักสำนักงานอธิการบดี โดยมี บุคลากรส่วนใหญ่เป็นลูกจ้างและขีมืออาจารย์และข้าราชการจากหน่วยงานอื่นมาช่วยงาน ต่อมาในปีการศึกษา 2520 มหาวิทยาลัยรามคำแหงประสบปัญหาขาดแคลนสถานที่เรียนแก่นัก ศึกษาใหม่ในปีนั้น จึงต้องงดการบรรยายในชั้นเรียนแก่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ชั่วคราว และจัดให้ มีการบรรยายสรุปในรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ หลังจากนั้นมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ได้ ถึงเห็นความสำคัญที่จะจัดระบบงานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษาขึ้นเสียใหม่โดยริบคว่น ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงานด้านการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย และในวันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2529 ได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสำนักเทคโนโลยีการศึกษาขึ้น โดยรวมหน่วยงานฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษา ตั้งกักสำนักงานอธิการบดี และฝ่าย โสตทัศนศึกษา ตั้งกักสำนักหอสมุดกลาง เข้าด้วยกัน ทั้งนี้ ในฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบงานจัดและผลิตรายการวิทยุการศึกษา รายการ โทรทัศน์การศึกษา งานผลิตตำราเสียงและตำราเทปโทรทัศน์ งานข่าวและสารคดีวิทยุและ โทรทัศน์ งานประสานงานสถานีวิทยุและสถานีโทรทัศน์

สำหรับโครงสร้างการแบ่งส่วนงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัย รามคำแหง อาจสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5 โครงสร้างการแบ่งส่วนงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ในช่วงแรกที่มีมหาวิทยาลัยรามคำแหงกำลังบุกเบิกในเรื่องการผลิตรายการโทรทัศน์ การศึกษาที่ออกอากาศนั้นยังไม่มีทั้งอุปกรณ์และประสบการณ์ในการผลิตรายการมากนัก แต่มีความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาทางไกลสำหรับนักศึกษาที่ไม่ได้มาเรียนที่มหาวิทยาลัย จึงไปใช้เครื่องมือและบุคลากรของสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ผลิตรายการ ซึ่งเป็นการ จัดรายการสด คือ อาจารย์ผู้สอนต้องไปสถานีโทรทัศน์เพื่อจัดรายการสอนออกอากาศสด โดยมี บุคลากรของมหาวิทยาลัยรามคำแหงทำหน้าที่รับผิดชอบประสานงานและเตรียมการในด้านต่างๆ พร้อมทั้งจะต้องติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนก่อนว่า อาจารย์ผู้สอนต้องการใช้สื่อประกอบการสอน อะไรบ้าง อย่างเช่น สไลด์ (Slide) หรือแผ่นชาร์ต (Chart) ต่างๆ ที่ทำด้วยกระดาษโปสเตอร์สีขาว แล้วเขียนตัวอักษรสีดำและอาจมีรูปภาพประกอบบ้างเล็กน้อย โดยจะมีเจ้าหน้าที่กราฟฟิก ของมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นผู้รับผิดชอบงานในส่วนนี้ ซึ่งในรายการหนึ่งจะมีการใช้ แผ่นกระดาษโปสเตอร์ประมาณ 40 ถึง 50 แผ่น เพราะอาจารย์ผู้สอนที่นั่งบรรยายในห้องสตูดิโอ ไม่สะดวกที่จะยืนเขียนบนกระดานดำได้เหมือนกับการสอนในชั้นเรียน หลังจากนั้น ทางมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้นพอที่จะสามารถสร้างห้องสตูดิโอและซื้อ เครื่องมือสำหรับนำมาใช้ในการผลิตรายการโทรทัศน์ได้ อีกทั้งทางมหาวิทยาลัยรามคำแหงก็ได้ เล็งเห็นถึงปัญหาของการจัดรายการสดแบบนี้ก็คือ ธรรมชาติการสอนของอาจารย์ผู้สอนแต่ละ ท่านมีความสามารถในการสอนทางโทรทัศน์แตกต่างกันไป อย่างเช่น อาจารย์ผู้สอนที่มีความ สามารถในการพูดและการแสดงออกเก่งๆ ก็สามารถเอาตัวรอดไปได้ แต่สำหรับอาจารย์ผู้สอนที่ ไม่ค่อยจะมีทักษะในทางด้านนี้ก็ลำบาก และในขณะที่เดียวกันนี้ จำนวนเนื้อหาที่ใช้ในการสอน ก็ค่อนข้างจะมีจำนวนมาก ซึ่งอาจารย์ผู้สอนไม่สามารถจะพูดออกมาจากความจำได้ทั้งหมด จึงทำให้อาจารย์ผู้สอนบางท่านที่พูดไม่ค่อยเก่งก็จะก้มหน้าก้มตาอ่านเนื้อหาในกระดาษเพียง อย่างเดียว จนทำให้ภาพที่ปรากฏออกมานั้นจอโทรทัศน์ดูแล้วไม่ค่อยจะดีเท่าไรนัก ดังนั้นทาง มหาวิทยาลัยรามคำแหงจึงได้หาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการจัดรายการแบบบันทึกเทปโทรทัศน์ คือ ให้อาจารย์ผู้สอนมาสอนในห้องสตูดิโอด้วยบันทึกการเป็นเทปโทรทัศน์ ก่อนที่จะนำเอา เทปโทรทัศน์นั้นมาตัดต่อภาพและซ้อนรูปภาพกราฟฟิกต่างๆ ประกอบ พร้อมทั้งเสียงต่างๆ เพิ่มเข้าไป เพื่อทำให้รายการดูแล้วน่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งเทปรายการเหล่านี้ยังสามารถ ที่จะนำกลับมาใช้สอนซ้ำได้อีกหลายครั้งหรือสามารถนำมาปรับปรุงข้อมูลต่างๆ ในรายการนั้น ให้ทันสมัยใหม่ได้อยู่ตลอดเวลา

คุณอิทธิศักดิ์ ชูฉินธุ์ นักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อ การศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก ที่อยู่ในหน่วยงานราชการ ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการผลิตรายการโทรทัศน์การศึกษาว่า “... ในช่วงแรกจากที่เราไม่มีเทปรายการโทรทัศน์การศึกษาเลย จนมาถึงในปัจจุบันนี้เรามี

ปริมาณของสต็อกเทพารายการโทรทัศน์การศึกษามากพอแล้ว ดังนั้นเราจึงได้เริ่มคิดที่จะผลิตรายการโทรทัศน์ในแนวทางอื่นๆ บ้าง อย่างเช่น สารคดีเพื่อให้บริการชุมชน ... ” (อิทธิศักดิ์ ชูวสินธุ์, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น เป็นไปตามระบบงานราชการก็คือ ในส่วนของการผลิตรายการโทรทัศน์การศึกษานั้นจะเริ่มดำเนินการทำงานด้วยการมอบหมายนโยบายจากสำนักงานอธิการบดีมาที่ผู้อำนวยการสำนักเทคโนโลยีการศึกษาแล้วก็ผ่านไปที่หัวหน้าฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษา จากนั้นหัวหน้าฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาก็จะส่งการมาที่ผู้ปฏิบัติงานในฐานะเป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ก็จะเริ่มปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งการมอบหมายและสั่งงานในแต่ละครั้งตามระเบียบราชการแล้วจะต้องทำเป็นหนังสือเอกสารที่มีลายลักษณ์อักษรประกอบด้วยเสมอ เพื่อใช้สำหรับการยืนยันคำสั่งในเรื่องต่างๆ ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการที่ฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษามีหน้าที่ผลิตรายการโทรทัศน์อยู่ 2 ส่วน คือ รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาประเภทให้ความรู้ทั่วไป ไปสำหรับการบริการชุมชน และรายการโทรทัศน์การศึกษาประกอบกระบวนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรเพื่อใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนโดยตรง ซึ่งทางฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษาในสำนักเทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นผู้กำหนดให้ว่า ในแต่ละภาคการศึกษาจะผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการสอนกระบวนวิชาไหนบ้าง และผู้ผลิตรายการคนไหนจะเป็นผู้รับผิดชอบผลิตรายการโทรทัศน์ในกระบวนวิชาใดบ้าง โดยผู้ผลิตรายการแต่ละคนจะได้รับมอบหมายให้ควบคุมดูแลงานผลิตรายการโทรทัศน์จำนวน 1 ถึง 2 กระบวนวิชาต่อหนึ่งภาคการศึกษา และจะมีหน้าที่รับผิดชอบงานผลิตรายการตลอดทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ โดยเริ่มตั้งแต่การไปติดต่อกับอาจารย์ผู้สอนเพื่ออธิบายให้อาจารย์ผู้สอนได้เข้าใจถึงจำนวนเวลาของรายการในแต่ละตอน และจำนวนตอนทั้งหมดในหนึ่งภาคการศึกษา พร้อมทั้งจะต้องขอให้คำปรึกษาแนะนำ และให้ข้อมูลแก่อาจารย์ผู้สอนด้วยว่าควรจะต้องทำอะไรบ้าง เพราะว่าอาจารย์ผู้สอนส่วนใหญ่แล้วเป็นอาจารย์ผู้สอนโดยตรงในห้องเรียน จึงไม่ค่อยจะมีประสบการณ์ทางด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ สำหรับงานผลิตรายการโทรทัศน์ของฝ่ายวิทยุและโทรทัศน์การศึกษานั้นจะต้องทำงานร่วมกับฝ่ายเทคนิคและฝ่ายโสตทัศนศึกษาด้วย ทั้งนี้ ลักษณะการปฏิบัติงานของทุกคนในแต่ละฝ่ายจะเป็นแบบงานประจำ (Routine) ก็คือ ทุกคนในแต่ละฝ่ายจะรู้ถึงหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบปฏิบัติกันคืออยู่แล้ว

คุณมานะ เสือเล็ก นักวิชาการโสตทัศนศึกษา 5 และผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ ในหน่วยงานราชการ ได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... ในส่วนของการผลิต

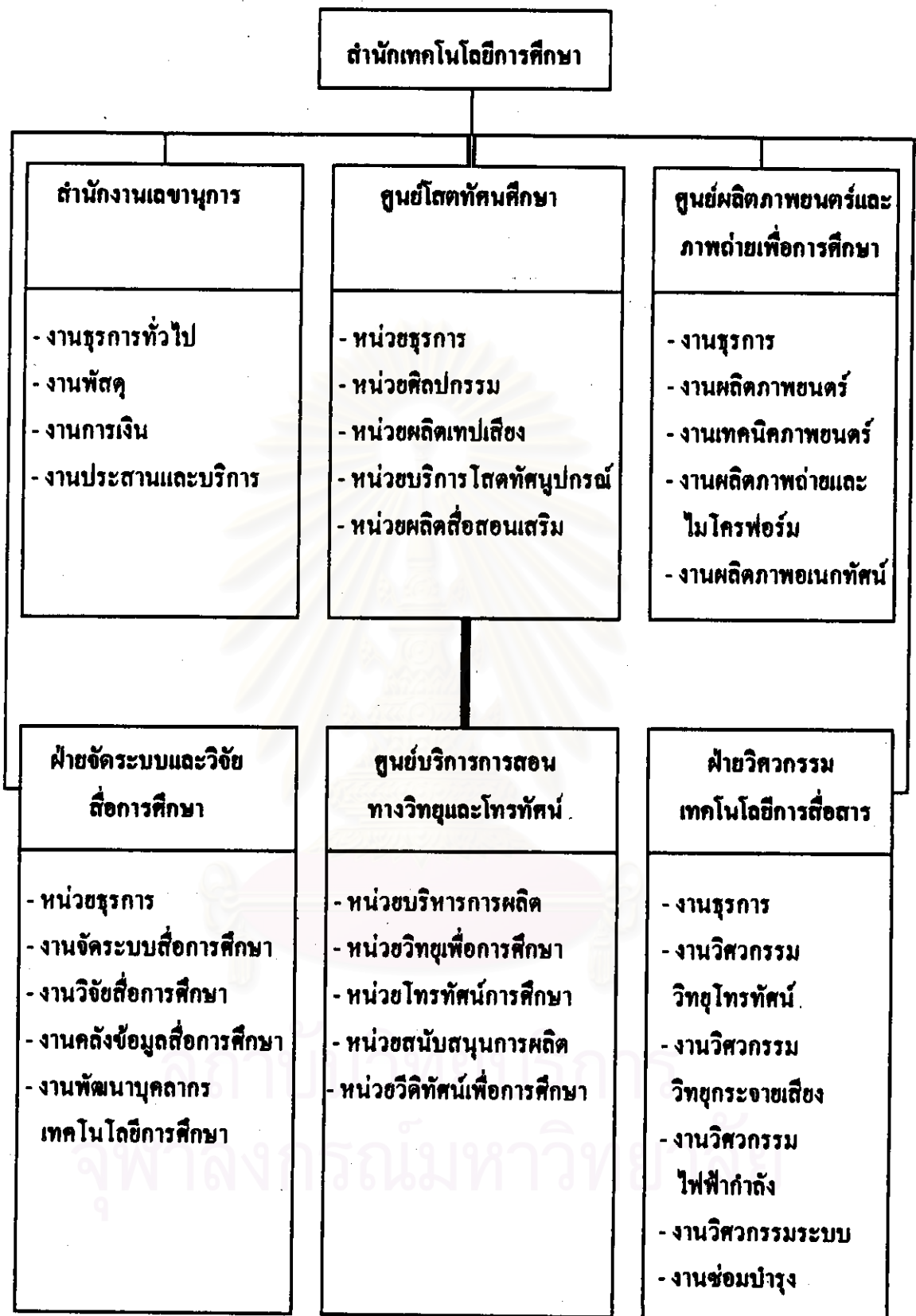
ราชการโทรทัศน์ที่นี้จะจะเป็นไปตามระเบียบการทำงานของราชการ โดยภายหลังจากที่ทางสำนักเทคโนโลยีการศึกษาได้กำหนดนโยบายลงมาแล้วว่าจะต้องทำราชการโทรทัศน์เพื่อการสอนในกระบวนวิชาใดวิชาหนึ่งมาให้กับผมแล้ว อย่างเช่น กระบวนวิชาอารยธรรมประวัติศาสตร์ตะวันออก ผมก็จะต้องวางแผนงานการผลิตรายการต่างๆ เพื่อขออนุมัติโครงการและงบประมาณการผลิตรายการจากทางมหาวิทยาลัย จากนั้นผมก็จะมีหน้าที่ไปติดต่อประสานงานโดยการทำหนังสือออกจากทางสำนักเทคโนโลยีการศึกษาไปถึงภาควิชาประวัติศาสตร์เพื่อแจ้งให้ทราบว่าขณะนี้ทางภาควิชาประวัติศาสตร์จะต้องมาทำราชการโทรทัศน์เพื่อการสอนในกระบวนวิชาอารยธรรมประวัติศาสตร์ตะวันออก และพอเรารู้ตัวอาจารย์แล้วก็ต้องไปพูดคุยรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตรายการดังกล่าวนี้ อย่างเช่น ราชการโทรทัศน์ในกระบวนวิชานี้มีเวลาในการออกอากาศ 17 ครั้งต่อหนึ่งภาคการศึกษา และในรายการแต่ละครั้งก็จะมีเวลาอยู่ประมาณ 30 นาที ซึ่งในทางปฏิบัติจริงๆ แล้วอาจมีเวลาประมาณ 25 นาทีเพื่อขาดเพื่อเหลือด้วย ดังนั้นอาจารย์ก็จะต้องเตรียมการนำเสนอเนื้อหาในตำราของอาจารย์เล่มนั้น เพราะเป็นไปไม่ได้ที่อาจารย์จะนำเสนอเนื้อหาทั้งหมดของตำราลงไปในรายการทั้ง 17 ครั้ง ซึ่งเราก็จะต้องให้ข้อเสนอแนะแก่อาจารย์เกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าวว่า ควรจะเป็นเนื้อหาที่น่าสนใจและมีความสำคัญต่อกระบวนวิชาเรียน หลังจากนั้นอาจารย์ก็จะเขียนสรุปเนื้อหาที่จะนำมาเสนอในแต่ละครั้งให้กับผม ซึ่งผมก็พอที่จะประเมินได้ว่าเนื้อหานี้มีมากไปหรือน้อยไป พร้อมทั้งตรวจดูเนื้อหานั้นว่า มีความเหมาะสมในการนำเสนอหรือไม่อย่างไร แต่หากอาจารย์บางท่านที่ได้รับการอบรมในเรื่องของการเขียนบทโทรทัศน์มาก่อนแล้วอาจารย์ก็จะเป็นผู้เขียนบทโทรทัศน์เอง ดังนั้นผมก็ไม่จำเป็นต้องเขียนบทโทรทัศน์อีกเพียงแต่อาจจะนำเอามาพิจารณาในแง่ของการสื่อความหมายด้วยภาพและเสียงเท่านั้น หลังจากทำบทโทรทัศน์เสร็จเรียบร้อยแล้วเราก็จะต้องไปจองห้องสตูดิโอเพื่อทำรายการ สำหรับส่วนที่เป็นสารคดีต้องมีการบรรยายเพิ่มเติมก็จะต้องไปติดต่อกับผู้บรรยายและจองห้องบันทึกเสียง ซึ่งระหว่างนี้อาจารย์ผู้สอนอาจจะยังมาร่วมกันฟังการบันทึกเสียงบรรยายนี้ด้วย พอเสร็จแล้วเราก็ต้องประสานงานกับช่างเทคนิคเสียงอีกด้วยว่าเราต้องการให้ทำคนตรีประกอบในลักษณะอย่างไร ทั้งนี้ เมื่อเกิดปัญหาขึ้นสำหรับผมเองมีหลักการในการตัดสินใจ คือ ทำดีที่สุกภายใต้สภาวะแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ ที่มีให้ เพราะปัญหาแต่ละครั้งแต่ละอย่างไม่เหมือนกัน ดังนั้นจะต้องมีการตัดสินใจแก้ไขปัญหาคงตลอดเวลา ...” (มานะ เตือเถิก, สัมภาษณ์, 7 พฤศจิกายน 2540)

1.3 สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้รับการสถาปนาขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2521 โดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาต่อสำหรับผู้สำเร็จในระดับชั้นมัธยมศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชใช้ระบบการศึกษาทางไกลที่เอื้ออำนวยให้นักศึกษาสามารถใช้เวลาว่างศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติด้วยการใช้สื่อประสมประเภทสิ่งพิมพ์ในรูปแบบของเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ เทปเสียงประกอบชุดวิชา และหนังสืออ่านประกอบต่างๆ ราชการวิทยุกระจายเสียง ราชการวิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริมตามศูนย์บริการการศึกษา และเพื่อเป็นการสนองตอบเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2521 ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 6 ว่า “การให้การศึกษาของมหาวิทยาลัย จะต้องใช้ระบบสื่อการสอนทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิธีการอย่างอื่นที่ผู้ศึกษาสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ” จึงได้จัดตั้งสำนักเทคโนโลยีการศึกษาขึ้น โดยเป็นสำนักในกลุ่มแรกที่มีมาพร้อมกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งประกอบด้วยสำนักงานเลขานุการ ฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์บริการการสอนทางวิทยุและโทรทัศน์ ศูนย์ผลิตภาพยนตร์และภาพถ่ายเพื่อการศึกษา และฝ่ายวิศวกรรมเทคโนโลยีการสื่อสาร ทั้งนี้ ในศูนย์บริการการสอนทางวิทยุและโทรทัศน์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและรายการวิทยุโทรทัศน์ ผลิตวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา ประสานงานสื่อมวลชน จัดตารางเวลาและควบคุมตรวจสอบการออกอากาศทั้งทางสถานีวิทยุกระจายเสียงและสถานีวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการให้บริการบันทึกเสียงและเทปวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา

สำหรับโครงสร้างการแบ่งส่วนงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภาพที่ 6 โครงสร้างการแบ่งส่วนงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

โดยภายหลังจากได้ใช้เวลาเตรียมการด้านต่างๆ เพื่อให้พร้อมที่จะเปิดสอนเป็นเวลาประมาณ 2 ปี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจึงได้เปิดรับนักศึกษารุ่นแรก เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2523 โดยมีสาขาวิชาที่เปิดสอน 3 สาขาวิชาแรกคือ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และสาขาวิชาวิทยาการจัดการ ซึ่งในสมัยแรกๆ ที่เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์นั้น ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชยังไม่มีห้องสตูดิโอเป็นของตัวเอง จึงต้องไปใช้ห้องสตูดิโอที่สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ต่อมาในปลายปี พ.ศ. 2527 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชก็ได้ย้ายที่ทำการใหม่ ซึ่งจากเดิมตั้งอยู่ที่ทบวงมหาวิทยาลัยก็ได้ย้ายมาอยู่ที่ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลญี่ปุ่นด้วยการมอบเงินให้เปล่าในการสร้างตึกและจัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆ พร้อมทั้งทางรัฐบาลญี่ปุ่นยังได้ส่งผู้เชี่ยวชาญทางด้านผู้ผลิตรายการกับเจ้าหน้าที่เทคนิคมาอย่างละ 1 คนต่อปี เพื่อมาสอนในเรื่องการผลิตรายการและเครื่องมือทางเทคนิค หลังจากที่ได้ผลิตรายการโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 ไปแล้วก็ได้มีการเพิ่มการผลิตรายการโทรทัศน์ออกอากาศอีกหนึ่งสถานีโทรทัศน์ คือ ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. แต่หลังจากนั้นก็เลิกเช่าเวลาในการผลิตรายการโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 แล้วก็เปลี่ยนมาเพิ่มการผลิตรายการโทรทัศน์ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ต่อจากนั้นก็ยุติการออกอากาศทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. เนื่องจากค่าเวลาในการออกอากาศมีราคาแพงขึ้น สำหรับระบบการเรียนการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจะถือว่าถือสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลักและมีสื่อโทรทัศน์เป็นสื่อเสริมเท่านั้น ดังนั้นจึงมีการคัดเลือกเอาเฉพาะเนื้อหาที่สำคัญและจำเป็นที่ต้องการเสริมเท่านั้นมาผลิตเป็นรายการโทรทัศน์ ซึ่งในสมัยก่อนนั้นรายการโทรทัศน์ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีเวลาในการออกอากาศค่อนข้างจะมาก จึงมีการผลิตรายการโทรทัศน์ประมาณ 7 รายการต่อหนึ่งชุดวิชา แต่พอมาในระยะหลังมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีเวลาในการออกอากาศลดน้อยลงแต่มีจำนวนชุดวิชาเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจึงมีนโยบายลดการผลิตรายการโทรทัศน์ลงเหลือ 5 รายการต่อหนึ่งชุดวิชา และในปัจจุบันมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีนโยบายการผลิตรายการโทรทัศน์เหลือเพียงแค่ 3 รายการต่อหนึ่งชุดวิชาเท่านั้น โดยใน 1 รายการจะมีความยาวประมาณ 27 นาที ทั้งนี้ หลักการโดยทั่วไปของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจะตั้งระยะเวลาไว้ประมาณ 3 ถึง 5 ปี สำหรับการนำรายการโทรทัศน์ที่ได้ทำไปแล้วนั้นกลับมาแก้ไขใหม่ให้ทันสมัย แต่ในความเป็นจริงแล้วก็ไม่สามารถทำได้เพราะนักเทคโนโลยีการศึกษาแต่ละคนมีงานด้านการผลิตสื่อการศึกษาจำนวนมาก ดังนั้นบางรายการโทรทัศน์จะนำกลับมาแก้ไขกันอีกครั้งหนึ่งก็ประมาณ 10 ปี แต่ถ้าเป็นรายการโทรทัศน์ประกอบชุดวิชา อย่างเช่น ชุดวิชาที่เกี่ยวกับการเมืองก็อาจประมาณ 2 ถึง 3 ปี จึงจะนำกลับมาแก้ไขใหม่ให้ทันสมัย และในขณะนี้ทางมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชก็ได้มีนโยบายให้มีการออกแบบสื่อการศึกษาในแนวทางใหม่ เพราะลักษณะ

ธรรมชาติของแต่ละชุดวิชานั้นอาจไม่เหมาะสมในการทำเป็นรายการโทรทัศน์เพื่อนำเสนอ ออกอากาศ แต่อาจจะทำเป็นวีดิทัศน์ประจำชุดวิชาเพื่อให้ดูประกอบกับหนังสือตำราเรียน ตัวอย่างเช่น ชุดวิชาในสาขาวิชาเกษตรก็จะมีเรื่องเกี่ยวกับระบบรากและลำต้นของพืช โดยระบบการเรียนการสอนทางไกลนั้นอาจารย์ผู้สอนจะออกไปอธิบายกับนักศึกษาจริงๆ ไม่ได้ ซึ่งแต่เดิมมีการผลิตเทปเสียงประกอบชุดวิชาขึ้นเพื่อเป็นการอธิบายสรุปหรือเสริมชุดวิชานั้นๆ แต่นักศึกษาไม่สามารถจะมองเห็นภาพสาธิตจริงๆ ได้ ดังนั้นตามนโยบายการออกแบบสื่อการศึกษาในแนวทางใหม่ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จึงได้มีการผลิตวีดิทัศน์ขึ้นเป็นสื่อเสริมออกไปพร้อมกับหนังสือตำราเรียน โดยนักศึกษาจะต้องเปิดวีดิทัศน์ประกอบชุดวิชาดูควบคู่ไปกับหนังสือตำราเรียนด้วย

คุณศุภรณี โอภาสวาทย์ หัวหน้าหน่วยผลิตวีดิทัศน์เพื่อการศึกษา ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานผลิตรายการว่า “ ... เนื่องจากสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ขอบที่เราผลิตรายการเกี่ยวกับการบริการทางสังคมเพื่อให้ความรู้แก่คนทั่วไป แต่อยากให้เราผลิตรายการชุดวิชาให้น้อยลง เพราะว่าการประเภทชุดวิชาค่อนข้างจะน่าเบื่อ ซึ่งเราก็ได้สนองแนวคิดด้วยการเปลี่ยนข้อความตัวหนังสือในไตเติ้ลหัวรายการจากรายการเพื่อการศึกษาประกอบชุดวิชาเป็นมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเสนอรายการเรื่องอะไรไปเลย เพื่อไม่ไปเน้นว่าเป็นรายการชุดวิชาอะไรและให้คนทั่วไปดูรายการของเราได้ และในปีนี้ผู้บริหารในระดับสูงของมหาวิทยาลัย ก็เริ่มมีแนวคิดใหม่ๆ ว่า ลักษณะรูปแบบรายการของเราไม่ค่อยหวือหวาหรือมีอะไรดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากนัก เพราะเรายังมีแนวคิดกันอยู่ว่าเราทำรายการโทรทัศน์เพื่อให้นักศึกษาดูกัน ดังนั้นรายการของเราจึงทำให้เรตติ้งของสถานีโทรทัศน์ตก เพราะฉะนั้นทางผู้บริหารในระดับสูงจึงได้ให้คำแนะนำมาว่า ให้พวกเราพยายามทำรายการโทรทัศน์ในรูปแบบที่ไม่ต้องอิงหน่วยชุดวิชาหรือคิดถึงแต่นักศึกษามากนัก แต่ให้คำนึงถึงคนดูทุกๆ ไปด้วยและก็ไม่ควรเอาเรื่องอะไรที่ยากมากนักมานำเสนอ เพื่อคนดูทุกๆ ไปดูแล้วก็จะได้รับประโยชน์ด้วย แต่ในบางเนื้อหาบางวิชาอย่าง เช่น วิชาบัญชี เป็นต้นคนทั่วไปดูก็ไม่ค่อยรู้เรื่องอยู่แล้ว เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับประเภทตัวเลขต่างๆ ซึ่งเมื่อนำรายการเอาไปออกอากาศแล้วคนทั่วไปดูก็ไม่ค่อยรู้เรื่องจึงอาจทำให้เขาปรับเปลี่ยนช่องไปได้ ดังนั้นเนื้อหาบางวิชา อย่างเช่น ชุดวิชาบัญชีนี้ก็ควรจะนำเอามาผลิตเป็นวีดิทัศน์จะดีกว่าไหม ซึ่งเป็นความคิดของพวกผู้ใหญ่ แต่สำหรับดิฉันเองในฐานะนักเทคโนโลยีการศึกษาคนหนึ่งก็มีความคิดอยู่ในใจว่ากลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่ของเราก็คือ นักศึกษา ดังนั้นทำไมเราถึงจะออกจากปรัชญาซึ่งเดิมปรัชญาของเราทำเพื่อนักศึกษา ... ” (ศุภรณี โอภาสวาทย์, สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่สำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชนั้นเป็นไปตามระบบงานราชการก็คือ ระบบการผลิตสื่อการศึกษาที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชจะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา (Course Team) ขึ้นมา ซึ่งจะมีกรรมการด้านเนื้อหาวิชาประมาณ 5 ถึง 7 คน ได้แก่ อาจารย์ประจำของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและอาจารย์ที่เชิญมาจากภายนอก เพื่อร่วมกันเขียนเนื้อหาประจำหน่วยต่างๆ ในชุดวิชานั้นๆ โดยมีนักเทคโนโลยีการศึกษาเป็นกรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษาเข้าร่วมประชุมในคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชา (Course Team) ในฐานะผู้ออกแบบด้านสื่อ (Media Designer) ของระบบการศึกษา ซึ่งนักเทคโนโลยีการศึกษาจะทำหน้าที่ในการควบคุมงานผลิตและงานออกแบบต่างๆ ทางด้านสื่อการศึกษา ได้แก่ งานออกแบบปกหนังสือชุดวิชา การจัดหารูปภาพต่างๆ เพื่อนำมาใช้ประกอบในหนังสือชุดวิชา และคอยช่วยอ่านเนื้อหาในชุดวิชาต่างๆ เพื่อให้ข้อคิดเห็นในด้านการสื่อความหมายทางภาษา รวมทั้งควบคุมการผลิตรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ประกอบชุดวิชาต่างๆ และยังมีหน้าที่ผลิตเทปเสียงประจำชุดวิชาให้กับหน่วยผลิตเทปเสียงเพื่อนำไปใช้ประกอบหนังสือชุดวิชาต่างๆ ด้วย ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของสำนักเทคโนโลยีการศึกษาจะมีอาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษามาทำหน้าที่เป็นนักเทคโนโลยีการศึกษา และเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ โดยนักเทคโนโลยีการศึกษาจะมีนักวิชาการศึกษามาเป็นผู้ช่วยผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ สำหรับผู้ผลิตรายการในความหมายของที่สำนักเทคโนโลยีการศึกษาจะหมายถึง ผู้ผลิตรายการรุ่นพี่ (Senior producer) ที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีและได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากทางสำนักเทคโนโลยีการศึกษา คือเป็นผู้ที่ได้รับการพิสูจน์ความสามารถแล้วว่าฝีมือถึงขั้นที่จะยอมรับให้เป็นผู้ผลิตรายการโทรทัศน์บริการสังคมได้โดยที่ไม่ต้องให้นักเทคโนโลยีการศึกษาเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการ แต่ถ้าเป็นรายการโทรทัศน์ประกอบชุดวิชาแล้วก็ต้องให้นักเทคโนโลยีการศึกษาที่จบการศึกษาในระดับปริญญาโทและได้รับคำสั่งแต่งตั้งจากทางสำนักเทคโนโลยีการศึกษามาเป็นผู้ควบคุมการผลิตรายการ นอกจากนี้ นักเทคโนโลยีก็ยังจะต้องจัดทำงบประมาณโดยการทำเรื่องเสนอไปที่กองคลังของมหาวิทยาลัยเพื่อประมาณการค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งด้วย

คุณพิไลพรรณ ปุกหุด หัวหน้าศูนย์บริการการสอนทางวิทยุและโทรทัศน์ ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานราชการได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “... หลังดิฉันได้รับคำสั่งจากทางสำนักเทคโนโลยีการศึกษาให้เข้าไปร่วมในคณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาใดชุดวิชาหนึ่งแล้ว ดิฉันก็จะต้องเข้าไปร่วมการประชุมทุกครั้งในฐานะกรรมการด้านเทคโนโลยีการศึกษาเพื่อทำหน้าที่ผู้ออกแบบด้านสื่อของระบบการศึกษา สำหรับในส่วนงานด้านการผลิตรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์นั้นเราจะเริ่มมีการวางแผนการผลิตรายการกัน คือ ก่อนหน้าที่จะเปิดทอม เราก็จะนับ

ลอยหลังมาประมาณ 4 ถึง 5 เดือน โดยหน่วยบริหารการผลิตจะมากำหนดว่า ในเทอมนี้จะเปิด
 ตักก็ชุดวิชาและมีชุดวิชาใดบ้างที่จะผลิตเป็นรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ พร้อมทั้งมี
 จำนวนรายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ทั้งหมดที่จะผลิตมากน้อยเท่าไร และมีนักเทคโนโลยี
 การศึกษาจำนวนกี่คนที่จะมาทำรายการเหล่านี้ หลังจากนั้นพวกเขาก็เริ่มแบ่งชุดวิชาที่จะต้อง
 รับผิดชอบในการผลิตรายการ โดยที่นี้จะมีการตีค่าการทำงานกันว่า 5 รายการวิทยุเท่ากับ
 1 รายการโทรทัศน์ ซึ่งนักเทคโนโลยีการศึกษาทุกคนพยายามจะเกาะติดอยู่กับชุดวิชาที่ตัวเอง
 เป็นนักเทคโนโลยีการศึกษาประจำชุดวิชานั้น เพราะเราสามารถนำรายการวิทยุและรายการ
 โทรทัศน์ที่เราทำไปใช้ในการขอผลงานทางวิชาการของเราได้ เช่น ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์
 หรือรองศาสตราจารย์ ทั้งนี้ อาจารย์ประจำสำนักเทคโนโลยีการศึกษาที่นี้ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ใน
 หน่วยผลิตรายการวิทยุหรือหน่วยผลิตรายการโทรทัศน์ก็ตามก็จะมีหน้าที่ช่วยกันรับผิดชอบผลิต
 รายการวิทยุและรายการโทรทัศน์ประกอบชุดวิชาต่างๆ แต่จะรับผิดชอบผลิตรายการวิทยุและ
 รายการโทรทัศน์จำนวนมากหรือน้อยเท่าไรนั้นก็ขึ้นอยู่กับว่าใครทำหน้าที่อยู่ในหน่วยไหน
 โดยตรงก็จะรับผิดชอบผลิตรายการประเภทนั้นมากหน่อย ทั้งนี้ นักเทคโนโลยีการศึกษา
 คนหนึ่งจะมีผู้ช่วยผู้ผลิตรายการอยู่คนหนึ่งมาคอยช่วยเหลืองานในด้านต่างๆ อย่างเช่น ถ้าเป็น
 การถ่ายทำอะไรง่ายๆ หรือคิดค้นคิดรู้อย่างอื่นก็อาจจะให้ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการออกไปควบคุมการ
 ถ่ายทำให้แทน และหลังจากที่คิดค้นรู้อาจจะต้องผลิตรายการในชุดวิชาใดแล้วก็ต้องเริ่มอ่านและ
 วิเคราะห์เนื้อหาทั้งหมดของชุดวิชานั้นๆ ก่อน เพื่อดึงเอาเนื้อหาส่วนที่สำคัญออกมาทำเป็น
 รายการโทรทัศน์ ซึ่งเนื้อหาของรายการโทรทัศน์นี้อาจเป็นการสรุปเนื้อหาหรือขยายความเนื้อหา
 บางตอนก็ได้ หลังจากนั้นจึงนำเอาโครงร่างของการผลิตรายการเสนอให้คณะกรรมการกลุ่ม
 ผลิตชุดวิชาได้พิจารณากันว่า รายการของเรามีลักษณะเนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายการเป็น
 อย่างไรบ้าง ซึ่งในที่ประชุมนั้นก็จะมีการพิจารณากันว่าเนื้อหาและรูปแบบของรายการส่วนไหน
 บ้างที่น่าสนใจ และจะต้องไปเชิญใครมาร่วมงานหรือควรไปถ่ายทำกันที่ไหนบ้างอย่างไร
 สำหรับการใช้อุปกรณ์เครื่องมือในการผลิตรายการของที่นี่จะใช้วิธีการแจกอุปกรณ์เพื่อใช้ในการ
 จองเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ เหมือนกับเราเอาเงินไปจ่ายค่าเช่า ... ” (พิไลพรรณ ปุกหุด,
 สัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2540)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. หน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน

2.1 บริษัท ช่างคิด จำกัด

บริษัท ช่างคิด จำกัด เริ่มก่อตั้งประมาณเดือนมีนาคม พ.ศ. 2539 โดยมีคุณชนประคัตต์ จันทร์เรือง เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท “ ... ซึ่งแต่เดิมประมาณปลายปี พ.ศ. 2532 ดิฉันเคยทำงานกับครูช่างในชื่อ บริษัท แอ็ควัน จำกัด โดยผลิตรายการโทรทัศน์ ได้แก่ รายการสารคดี มรดกใหม่ และรายการสารคดีบันทึกคนเดินทาง ออกอากาศทาง ททบ. 5 เป็นต้น ... ” (สุมิตรา มโนวรรณ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2540) สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นั้น ในปลายปี พ.ศ. 2537 เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท ช่างคิด จำกัด นั้นเป็นไปตามระบบงานเอกชนก็คือ มีการจัดสรรแบ่งงานและหน้าที่ความรับผิดชอบพร้อมกันให้อิสระในการทำงานแก่ทีมงาน โดยมีระบบตรวจสอบคอยควบคุมการทำงานของทีมงานในแต่ละคนตลอดเวลา นอกจากนี้ บริษัท ช่างคิด จำกัด ไม่ได้มีความเป็นกิจลักษณะเหมือนกับองค์กรอื่นๆ ทั่วไปเท่าไรนัก เพราะบริษัท ช่างคิด จำกัด ไม่ได้มีอุปสรรคสำหรับการผลิตรายการอะไรเป็นของบริษัทเองเลย จึงน่าจะเรียกได้ว่าเป็น ครีเอทีฟเฮ้าส์ (Creative House) มากกว่า ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการที่บริษัท ช่างคิด จำกัด จะทำหน้าที่ควบคุมทั้งงานสร้างสรรค์รายการและงานด้านการผลิตรายการทั้งหมด โดยเริ่มตั้งแต่คิดโครงการประมูลงานผลิตรายการ (Proposal) จนกระทั่งได้รับเงินจากผู้ว่าจ้างผลิตรายการ จึงถือว่าเป็นอันสิ้นสุดการทำงานของผู้ผลิตรายการที่บริษัท ช่างคิด จำกัด

คุณสุมิตรา มโนวรรณ กรรมการรองผู้จัดการบริษัท ช่างคิด จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... บริษัท ช่างคิด จำกัด เป็นครีเอทีฟเฮ้าส์ที่เน้นการสร้างสรรค์ผลงานมากกว่า จึงไม่ได้มีอุปสรรคสำหรับการผลิตรายการอะไรเป็นของตนเองเลย เพราะเราเน้นที่การสร้างสรรค์ผลงานที่ผลิตออกมา ซึ่งเราเชื่อว่าตรงนี้เป็นสิ่งที่เราโดดเด่นที่สุดแล้ว ส่วนเรื่องที่เราจะไปใช้เครื่องมือที่บริษัทโปรดักชั่นเฮ้าส์ที่ไหนนั้นเป็นเรื่องรองสำหรับเรา และสำหรับคนเป็นโปรดิวเซอร์ที่จะดูแลงานทั้งหมดได้นั้น ถ้าจัดทำงบประมาณการผลิตรายการไม่เป็นแล้วก็ทำงานไม่ได้ โดยเฉพาะรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นมีงบประมาณน้อย ดังนั้นเราจะต้องควบคุมงบประมาณให้ได้อยู่ในระดับที่ไม่มากหรือน้อยเกินไป เพื่อที่จะสามารถทำงานให้ได้ดีที่สุด ในงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด เพราะฉะนั้นเราจะเน้นการทำงานใน

ขั้นเตรียมการผลิตให้มากที่สุด โดยเราจะต้องมีการวางแผนการผลิตรายการให้รัดกุมมากที่สุด คือ พยายามที่จะทำให้มีการแก้ปัญหาในขั้นตอนการทำงานค่อยๆ ไปให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะว่าในขั้นตอนก่อนการผลิตรายการนี้ยังไม่ค่อยมีค่าใช้จ่ายมากเท่าไรนักเหมือนกับขั้นตอนการผลิตรายการที่จะต้องมีค่าเช่าคิวกล้องถ่ายทำ หรือในขั้นตอนหลังการผลิตรายการที่จะต้องมีค่าเช่าห้องตัดต่อ ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญในขั้นตอนก่อนการผลิตรายการให้มากที่สุด เพื่อที่จะทำให้ในขั้นตอนการผลิตรายการและขั้นตอนหลังการผลิตรายการนั้นใช้เวลาและงบประมาณน้อยที่สุด ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการทำงานของที่นี่ แต่ในบางทีก็มีการหลุดโผล่จากที่ตั้งไว้บ้างเหมือนกัน เพราะบางครั้งการเตรียมการให้ครบทุกอย่างก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาในการทำงานได้ทุกอย่างเสมอไป ดังนั้นสิ่งที่ดีที่สุดก็คือว่าอย่าพึ่งไปผลิผลามทำให้เสร็จไปทั้งหมดทุกตอน แต่เราควรจะให้มีความสำคัญกับการทำรายการในตอนหนึ่งก่อนว่าจะออกมาเป็นอย่างไร เพราะฉะนั้นเราควรจะทำรายการในตอนหนึ่งให้เสร็จเรียบร้อยก่อนแล้วนำมาประมวลดูกันว่ารายการนี้ใช้ได้ไหมอย่างไร โดยเราจะต้องใช้ดุลยพินิจตัดสินใจในระดับหนึ่งไปก่อนว่าสมควรที่จะส่งรายการนี้ไปให้ถูกค่าดูหรือไม่ ซึ่งถ้าหากรายการนี้ไม่จริงจริง แล้วก็อย่าส่งไปให้ถูกค่าดูเป็นเด็ดขาด เพราะว่าหากเมื่อครั้งแรกถูกค่าได้รับความประทับใจที่ไม่ดีแล้ว หลังจากนั้นปัญหาก็จะตามมาทันที ฉะนั้นเราจะต้องตรวจสอบงานกันก่อน โดยเราถือว่าระบบการตรวจสอบงานนี้มีสำคัญมากที่สุดสำหรับการทำงานในทุกขั้นตอน ... ” (สมิตรา มโนวรรณ, สัมภาษณ์, 15 พฤศจิกายน 2540)

2.2 บริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัด

บริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัด โดยมีคุณธรรมวัฒน์ พิทักษ์กุล เป็นกรรมการผู้จัดการ บริษัท สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา นั้น ในปี พ.ศ. 2539 เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชนออกอากาศทาง ททบ. 5 ได้แก่ รายการสมาธรรมจักร รายการชีวิตงาม (ได้รับรางวัลโทรทัศน์ทองคำในปี พ.ศ. 2539)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัดนั้นเป็นไปตามระบบงานเอกชนก็คือ ทุกคนในทีมงานจะมีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบหลายอย่างแตกต่างกันไป โดยยึดถือระเบียบวินัยในการทำงานเป็นหลัก ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการที่บริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัดเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานได้ทุกอย่างเริ่มตั้งแต่การควบคุมดูแลการผลิตรายการ การวางแผน และกำหนดคนโอบายในการทำงาน การบริหารจัดการในด้านการผลิตรายการ การคิดสร้างสรรค์งาน การเขียนบท การติดต่อประสานงานการทำงาน การถ่ายถ่ายทำและการตัดต่อ

เพราะการกำหนดและการตั้งงานทุกอย่างจะมาจากผู้ผลิตรายการ ทั้งนี้ บริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัดมีทีมบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์สำหรับการผลิตรายการเป็นของบริษัทเอง

คุณประสิทธิ์ เหล่าวิเศษชนกร ผู้จัดการฝ่ายผลิตรายการบริษัท เทเลเวฟ มีเดีย จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... ผู้ผลิตรายการจะต้องพิจารณาถึงรายละเอียดของงานแล้วแจกจ่ายงานไปยังทีมงานในส่วนต่างๆ ตามลักษณะและความสามารถของแต่ละคนที่มี ได้แก่ จัดเตรียมบทโทรทัศน์ ทำฉากและเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบฉากวางแผนในการถ่ายทำทั้งบุคลากรและเครื่องมือ จัดหาและติดต่อสถานที่ถ่ายทำ ติดต่อวิทยากรและนักแสดง ออกแบบกราฟฟิคประกอบรายการ ซึ่งการทำงานทุกอย่างในทุกขั้นตอนการผลิตรายการจะต้องทำไปพร้อมๆ กัน เพราะทุกคนในทีมงานจะรู้หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบกันคืออยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อผมตั้งงานให้แต่ละคนในทีมงานได้รับผิดชอบไปแล้ว ผมก็จะให้ความเป็นอิสระในการคิดและการทำงานด้วยเสมอ เพราะเมื่อเรามอบหมายหน้าที่ให้แก่พวกเขาแล้ว ถ้าเรายังไม่ไว้วางใจพวกเขาอีกก็จะทำให้ทีมงานของเราทำงานกันอย่างอ่อนแอและไม่มีพัฒนาการ แต่จะต้องยึดถือระเบียบวินัยในการทำงานเป็นสำคัญด้วย ดังนั้นผมจะมีหน้าที่เพียงแต่เป็นที่ปรึกษาและเข้าไปตรวจสอบดูแลการทำงานทุกอย่างของพวกเขาให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้สำหรับบริษัทของเรามีเครื่องมืออุปกรณ์เป็นของตัวเองจึงทำให้เราสะดวกในการใช้งานได้ทันทีหรือในบางครั้งเราไปเช่าห้องจัดตั้งจากที่อื่นก็มีบ้าง ซึ่งทำให้เรามีโอกาสได้เลือกใช้เครื่องมือที่ทันสมัย แต่เราอาจจะไม่สะดวกในการใช้เครื่องมือจากที่อื่นสำหรับแก้ไขงานที่เร่งด่วน ... ” (ประสิทธิ์ เหล่าวิเศษชนกร, สัมภาษณ์, 6 ธันวาคม 2540)

2.3 บริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัด

บริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัด เริ่มก่อตั้งเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2532 โดยมีคุณวิथा กรณ์ เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท ซึ่งดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์และดำเนินงานด้านตัวแทนโฆษณาครบวงจร (Advertising Agency) สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้น ในปลายปี พ.ศ. 2537 เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา ตั้งกักรมูการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้ ยังได้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชน ได้แก่ รายการ คิดเป็น ใช้เป็น ออกอากาศทาง ททบ. 5 (ได้รับรางวัลเมฆลาในปี พ.ศ. 2535 2536 และ 2538) รายการ รวมใจภักดิ์ รักร์ถึงแควดล้อม ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบก ช่อง 7 (ได้รับรางวัลดาวคดียอดเยี่ยมด้านการอนุรักษ์ ประจำปี พ.ศ. 2537 ของสมาคมสิ่งแวดล้อมสยาม) เป็นต้น

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัดนั้นเป็นไปตามระบบงาน เอกชนก็คือ การทำงานทุกอย่างในแต่ละขั้นตอนของบริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัดมีลักษณะรวมจุดศูนย์กลาง (Centerization) คือ จะต้องผ่านความเห็นชอบจากผู้จัดการบริษัทก่อนเสมอ เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานของการทำงานและภาพลักษณ์ของบริษัท ทั้งนี้ บริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัดดำเนินการผลิตรายการโทรทัศน์และดำเนินงานด้านตัวแทนโฆษณาครบวงจร โดยมีระบบการทำงานเริ่มต้นตั้งแต่รับสรุปสาระสำคัญ (Brief) จากลูกค้าแล้วก็มาทำโครงการ (Project) เพื่อนำเสนอ และเมื่อโครงการนี้ผ่านแล้วก็จะทำรายการ จากนั้นจึงนำรายการนี้ไปส่งให้ลูกค้าตรวจแก้ไขจนเป็นที่ชอบรับของลูกค้า ก่อนที่จะนำรายการนี้ไปรีเจ็งให้กับทีมงานฝ่ายผลิตได้เข้าใจ เพื่อที่จะสามารถควบคุมการผลิตรายการให้เป็นไปตามรายการที่ได้กำหนดไว้ โดยบริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัดจะใช้ทีมงานบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์ของบริษัท ซูเปอร์ดูที ครีเอชัน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทในเครือที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการผลิตรายการในขั้นผลิตรายการและขั้นหลังผลิตรายการ ทั้งนี้ ผู้ที่ควบคุมดูแลการผลิตรายการที่บริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัดจะทำหน้าที่เป็นครีเอทีฟ (Creative) ด้วย โดยจะทำงานควบคู่ไปกับผู้ประสานงาน (Account Executive)

คุณรินทร์ เรืองสวัสดิ์ ผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์งานโฆษณาและรายการโทรทัศน์ของบริษัท โนวา อินเตอร์ แอ็ค จำกัด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... ในการนำเสนองานแต่ละครั้งจะมีทีมงานมาช่วยกันนำเสนอ ได้แก่ ผู้จัดการบริษัท ผู้ประสานงาน และครีเอทีฟ ซึ่งในส่วนของครีเอทีฟนั้นผมก็จะรับผิดชอบนำเสนอในส่วนของเนื้อหาที่ผมเขียนเอง และเมื่อได้รับงานแล้วเราก็จะต้องเข้าไปพูดคุยตกลงกับลูกค้าก่อน จากนั้นเราก็ค่อยกลับมาสร้างสรรค์บทโทรทัศน์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้า โดยมีคุณวิฑิตมาช่วยตรวจสอบความเหมาะสมของบทโทรทัศน์นี้ก่อนที่จะส่งบทให้กับลูกค้าได้พิจารณาตรวจแก้ไขกันจนเป็นที่พอใจของลูกค้า และภายหลังจากที่เราได้นำบทโทรทัศน์มาปรับปรุงให้สมบูรณ์แล้วก็จะเรียกประชุมทีมผลิตรายการ โดยผมจะนำเอาบทโทรทัศน์นี้ไปรีเจ็งให้ทีมผลิตรายการ ได้เข้าใจถึงแนวคิดหลักของรายการก่อน แล้วจึงค่อยแยกแยะรายละเอียดของบทเพื่อใช้สำหรับการถ่ายทำว่า ในรายการจะต้องมีการใช้ใครเป็นตัวแสดงและใช้จำนวนเท่าไร สถานที่ถ่ายทำจะเป็นที่ไหน ฉากและวัสดุอุปกรณ์ประกอบฉากมีอะไรบ้าง และใช้ระยะเวลาในการถ่ายทำจำนวนเท่าไร ซึ่งผมจะพิจารณาความเหมาะสมในเรื่องรายละเอียดของการถ่ายทำทั้งหมดตามเนื้อหาและงบประมาณที่มีอยู่ และก่อนที่จะออกกองถ่ายก็จะต้องมีการประชุมทีมผลิตรายการในเรื่องการถ่ายทำ โดยจะมีผู้ประสานงานมาช่วยทำหน้าที่ติดต่อเจ้าของสถานที่เพื่อขออนุญาตถ่ายทำรายการก่อนที่จะออกกองถ่าย อีกทั้งยังจะต้องเป็นธุรกิจต่อประสานงานตลอดการถ่ายทำด้วย สำหรับทีมงานบุคลากรและเครื่องมืออุปกรณ์ใน

การผลิตรายงานนั้นเราให้บริษัท ซูเปอร์ฤทธิ์ ศรีเอชัน จำกัดมาทำหน้าที่รับผิดชอบงานด้านการผลิตรายงานในทุกขั้นตอน เพราะเราก็คือว่าเป็นบริษัทที่บริษัทน้องกันอยู่แล้ว ... ” (นรินทร์ เรืองสวัสดิ์, ตัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2540)

2.4 บริษัท ฮอทชอท โปรดักชัน จำกัด

บริษัท ฮอทชอท โปรดักชัน จำกัด โดยมีคุณพรชัย ภัทรวุฒิวงศ์ เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท “ ... บริษัทจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยดำเนินงานผลิตรายการประเภทละครและสารคดีทั่วไปออกอากาศทางโทรทัศน์ สำหรับรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้นในปี พ.ศ. 2538 ได้เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่อยู่แล้วจะผลิตรายการภาษาอังกฤษเป็นหลัก ... ” (พรชัย ภัทรวุฒิวงศ์, ตัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2540)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท ฮอทชอท โปรดักชัน จำกัดนั้นเป็นไปตามระบบงานเอกชนก็คือ การแยกแยะหน้าที่ตามตำแหน่งต่างๆ ของบุคลากรในบริษัทค่อนข้างจะชัดเจน ได้แก่ ครีเอทีฟและผู้เขียนบทโทรทัศน์ ผู้กำกับรายการ ช่างภาพ และช่างตัดต่อ โดยมีผู้ผลิตรายการเป็นผู้ที่ควบคุมดูแลงานทั้งหมด ซึ่งผู้ผลิตรายการจะคำนึงถึงงบประมาณเป็นสำคัญ สำหรับการพิจารณาความเหมาะสมในการนำเสนอรายการ ไม่ว่าจะเป็นตัวแสดงหรือฉากต่างๆ ที่จะสร้างสรรค์รายการ รวมถึงคุณภาพของงานที่จะปรากฏขึ้นด้วย เพื่อเป็นการรักษาภาพลักษณ์ของบริษัท ทั้งนี้ ขั้นตอนการทำงานที่บริษัท ฮอทชอท โปรดักชัน จำกัดจะเริ่มทำงานกันตั้งแต่รับรายละเอียด (Brief) จากลูกค้ามาก่อนแล้วก็มาประชุมทีมงานเพื่อร่วมกันตีโจทย์ว่าสิ่งที่ลูกค้าต้องการนั้นคืออะไร โดยมีทีมครีเอทีฟมาช่วยคิดสร้างสรรค์รายการ จากนั้นจึงทำโครงร่างคร่าวๆ (Outline) ว่าในรายการจะมีขั้นตอนและรูปแบบในการนำเสนอเป็นอย่างไร และเมื่อประชุมทีมงานเสร็จแล้วก็จัดทำโครงร่างการนำเสนอรายการ (Proposal) ให้ลูกค้าได้พิจารณา ก่อนที่จะเริ่มงานในขั้นผลิตรายการต่อไป โดยบริษัทจะใช้อุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการผลิตรายการของบริษัทเองเป็นหลัก

คุณพรชัย ภัทรวุฒิวงศ์ กรรมการผู้จัดการบริษัท ฮอทชอท โปรดักชัน จำกัด และผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... แต่ละคนก็รู้กันคืออยู่แล้วตัวเองมีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องใดบ้าง จึงไม่จำเป็นต้องลงไปบอกอะไรกันมากนัก สำหรับการดำเนินงานในการนำเสนอความคิดสร้างสรรค์นั้นเราจะให้อิสระแก่ทุกคนอย่างเต็มที่ แต่จะต้อง

คำนึงถึงความเป็นไปได้ของงบประมาณที่มีอยู่ด้วยเสมอ โดยเราจะใช้งานเครื่องมือของเราที่มีอยู่ตามประสิทธิภาพของเครื่องมือที่สามารถทำได้ แต่ถ้าหากมีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัย เราก็อาจซื้อเครื่องมือนั้นมาใช้แทน ทั้งนี้ ขั้นตอนการทำงานที่นี้จะเริ่มทำงานกันตั้งแต่รับรายละเอียดงานจากลูกค้า หลังจากนั้นเรา ก็มาประชุมกันก่อนว่าเราสามารถทำได้ไหมและมีความคิดสร้างสรรค์อะไรที่น่าสนใจบ้าง ต่อจากนั้นทางทีมครีเอทีฟก็จะคิดสร้างสรรค์รูปแบบรายการออกมาให้ผมได้พิจารณารายละเอียดว่า ความคิดนี้สามารถที่จะทำได้จริงและเหมาะสมกับงบประมาณที่มีอยู่หรือไม่ ซึ่งถ้าสามารถปรับแนวคิดนี้ได้เราก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับงบประมาณ และเมื่อปรับโครงการนำเสนอรายการเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ขึ้นประมุขงาน โดยผมจะเป็นผู้เข้าไปนำเสนองานเอง เพราะผมรู้ภาพรวมทั้งหมดของงานเป็นอย่างดีและมีอำนาจในการตัดสินใจได้ทุกเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องการต่อรองราคา และหลังจากที่เรารู้สึกว่าเราได้ผลิตชุดวิชาได้แล้ว ผมกับครีเอทีฟก็จะต้องเข้าไปพูดคุยกับลูกค้าว่า ตามโครงการที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้นจะมีอะไรปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมตรงไหนบ้าง ซึ่งเราต้องพูดคุยตกลงกันให้เสร็จเรียบร้อยไปเลยตรงนั้น เพื่อที่จะนำกลับมาทำบทโทรทัศน์ต่อไป โดยในการทำนั้นเราก็จะมีการแบ่งงานให้แก่ทีมงานไปเขียนบทในส่วนต่างๆ ตามความถนัด อย่างเช่น คนที่ถนัดเขียนเนื้อหาที่เป็นวิชาการก็จะเขียนเนื้อหาในส่วนนั้น พร้อมทั้งมีการเขียนบทพิธีกรเปิดและปิดเชื่อมโยงในรายการด้วย ส่วนคนที่ถนัดเรื่องละครก็จะไปเขียนบทละคร หลังจากนั้นเราก็จะนำบทในส่วนต่างๆ ที่แบ่งแยกหน้าที่กันไปทำมาผนวกรวมกันเป็นบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์ โดยผมเองก็จะนำบทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์นี้มาพิจารณาตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมก่อนที่จะส่งไปให้ลูกค้าได้พิจารณา และเมื่อลูกค้าตรวจแก้ไขบทเสร็จเรียบร้อยแล้ว เราก็จะได้บทโทรทัศน์ที่สมบูรณ์พร้อมที่จะเริ่มถ่ายทำได้เลย ... ” (พรชัย ภักทรวิวงศ์, สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน 2540)

2.5 บริษัท ประรณนา โปรดั๊กชัน จำกัด

บริษัท ประรณนา โปรดั๊กชัน จำกัด ก่อตั้งอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2533 โดยมีคุณปวรวรรณ กุณมงคล เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อศึกษานั้น ในปี พ.ศ. 2538 เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีผลงานการรับจ้างผลิตวีดิทัศน์ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับกรมวิชาการ และรับจ้างผลิตวีดิทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับองค์การข้าของครูสภาอีกด้วย รวมทั้งยังผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชนออกอากาศทาง ททบ. 5 ได้แก่ รายการ คุณธรรม (ได้รับรางวัลโทรทัศน์ทองคำในปี พ.ศ. 2531 และรางวัลเมขลาในปี พ.ศ. 2532) รายการ สาธารณธรรม (ได้รับรางวัล

โทรทัศน์ทองคำในปี พ.ศ. 2534) และรายการ เส้นทางสู่มหาวิทยาลัย (ซึ่งออกอากาศทาง สทท. 11) เป็นต้น “ ... ในปี พ.ศ. 2535 เราได้เวลาออกอากาศทางช่อง 5 ในช่วงเวลา 17.00 น. ทุกวันเสาร์ เราจึงทำรายการ สนุกรู้ ซึ่งเป็นรายการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สำหรับเยาวชน โดย ร่วมงานกับทางส.ศ.ว.ท. แต่เราก็ทำอยู่ได้ไม่นานแค่ 3 - 4 เดือนก็ต้องเลิกทำไป เนื่องจากไม่มี งบประมาณ และในครั้งนั้นแทบจะไม่มีคนสนับสนุนรายการเลย เพราะรายการประเภทนี้คนที่ จะทำก็คือหน่วยงานราชการเท่านั้น ส่วนเอกชนยังไม่ค่อยมีคนทำกัน ... ” (นฐพร อดิชากร, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท ประรณนา โปรดักชั่น จำกัด นั้นเป็นไปตามระบบ งานเอกชนก็คือ บุคลากรที่ทำงานประจำอยู่ในบริษัทนี้จะรู้หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบกันคืออยู่แล้วว่าจะต้องทำงานอะไรบ้าง เพราะลักษณะการปฏิบัติงานของแต่ละคนที่บริษัทนี้จะเป็นแบบงาน ประจำ (Routine) สำหรับขั้นตอนในการผลิตรายการโทรทัศน์ของบริษัท ประรณนา โปรดักชั่น จำกัดจะมีขั้นตอนในการทำงานอยู่หลายขั้นตอนตามกระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ทั่วไป แต่ในการทำงานจริงๆ แล้วบางขั้นตอนจะไม่ได้ถูกแบ่งออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจนนัก เพราะการทำงานทุกอย่างจะต้องดำเนินงานไปพร้อมๆ กัน อย่างเช่น ในขั้นเตรียมการผลิตและการซักซ้อมการแสดงอาจจะทำไปพร้อมๆ กันได้ และในบางรายการก็จะไม่มีการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย (Costume Design) ให้กับนักแสดง เพราะจากนั้นไม่ใช่เป็นรายละเอียดที่สำคัญ ในเนื้อหาส่วนนั้น แต่ถ้าบางฉากที่สำคัญจะต้องสื่อความหมายบางอย่างก็จะต้องมีการออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้นักแสดงด้วย ทั้งนี้ ผู้ผลิตรายการจะทำหน้าที่รวบรวมคนมาทำงาน และควบคุมดูแลการผลิตรายการตลอดทั้งหมดในทุกขั้นตอนจนกระทั่งรายการเสร็จ โดยบริษัท มีอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับการผลิตรายการเป็นของบริษัทเอง

คุณนฐพร อดิชากร กรรมการรองผู้จัดการบริษัท ประรณนา โปรดักชั่น จำกัด และ ผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน ได้กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... ในการเข้าไปรับงานครั้งแรกก็ต้องรู้ก่อนว่าลูกค้าต้องการอะไร จากนั้นก็กลับมาทำโครงการนำเสนอและเตรียมตัวนำเสนอโครงการ และเมื่อเข้าไปนำเสนองานในการประมูลงานแล้วก็ต้องรอฟังผล หลังจากที่รู้ว่าได้งานแล้วก็ผมจะต้องเข้าไปคุยกับอาจารย์ที่รับผิดชอบในชุดวิชานั้นๆ ก่อนในเรื่องขอบเขตของการนำเสนอเนื้อหา และรสนิยมของลูกค้าว่าเป็นอย่างไร เสร็จแล้วเราก็กลับมาเริ่มต้นการทำงานที่บทโทรทัศน์ก่อน ทั้งนี้ สำหรับบางรายการเราก็สามารถที่จัดเตรียมเนื้อหาของบทเองได้ อย่างเช่น รายการชุดวิชา ทฤษฎีศาสตร์ ผมก็เขียนบทโทรทัศน์ชุดวิชานี้เองทั้งหมด เพราะว่าผมมีความรู้จากที่ได้การไป ศึกษาหาพอสมควรที่จะเขียนบทได้ หลังจากที่เราได้เนื้อหาจากอาจารย์ที่ปรึกษาของบริษัทเรา

แล้วก็นำเอามาเขียนเรียบเรียงกันใหม่ตามวิธีการนำเสนอของรายงานกลายเป็นบทโทรทัศน์ที่เสร็จสมบูรณ์ก่อนที่จะส่งบทนี้ไปให้ถูกคำตรวจสอบและแก้ไขบทจนลงตัวแล้วค่อยเริ่มวางแผนด้านการผลิตรายการและจัดเตรียมอุปกรณ์ที่จะใช้สำหรับการถ่ายทำ ซึ่งเรามีเครื่องมือสำหรับการผลิตรายการเป็นของตัวเองจึงไม่ค่อยหนักใจอะไรมากเท่าไรนัก แต่ด้านอื่นที่ต้องทำภาพเทคนิคพิเศษบางอย่าง เช่น การทำภาพภาพสโลว์โมชั่น เราก็จะต้องมีการจัดเตรียมแหล่งภาพที่เราต้องการใช้ก่อนที่จะไปเช่าเครื่องมือจากที่อื่น ซึ่งถ้าหากเรามีการวางแผนการทำงานที่ดีไว้แล้วก็สามารถจะควบคุมงบประมาณในการทำงานได้ ส่วนเรื่องการติดต่อวิทยากรหรือผู้แสดงและการจัดหาสถานที่ในการถ่ายทำนั้น ผมก็จะให้ผู้ช่วยผู้ผลิตรายการมาดูแลการเตรียมงานในส่วนนี้แทน ทั้งนี้ การทำงานในแต่ละครั้งเราก็จะต้องมีการประชุมทีมงานกันในเรื่องภาพรวมของรายการก่อน ซึ่งการทำงานของบริษัทเรานั้นในแต่ละคนก็จะรู้หน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบกันดีอยู่แล้วว่าใครจะต้องทำอะไรบ้าง ดังนั้นผมจะไม่ค่อยเข้าไปก้าวก่ายการทำงานของเขามากนัก เพียงแต่ผมจะมีการตรวจสอบงานและคอยป้องกันปัญหาต่างๆ ก่อนที่จะเกิดขึ้น เพราะผมมีบทบาทอยู่ในระดับผู้บริหารด้วย จึงต้องคำนึงถึงผลกระทบต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรของเราไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาพลักษณ์ของบริษัทและกระแสเงินหมุนเวียนภายในบริษัท ... ” (นฤพร ถนัคชาง, สัมภาษณ์, 1 ธันวาคม 2540)

2.6 บริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัด

บริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัด เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 โดยมีคุณเมธี อรรถนุรานนท์ เป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท สำหรับการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในปี พ.ศ. 2537 เริ่มผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาให้กับศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา สังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียน นอกจากนี้ ยังมีผลงานรับจ้างผลิตรายการโทรทัศน์รายการ ขอให้หยุดคิดเอง ให้กับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ โดยออกอากาศทางสทท. 11 และรับจ้างผลิตวิดีโอทัศนจุล ศิสนาธรรมกรรม ให้กับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ รวมทั้งยังผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อให้ความรู้ทั่วไปแก่ประชาชนออกอากาศทาง ททบ. 5 ได้แก่ รายการ ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวัน รายการ บันไดทอง (เกี่ยวกับการสมัครและหางานทำ) และรายการ เมืองไทยปลอดภัย เป็นต้น

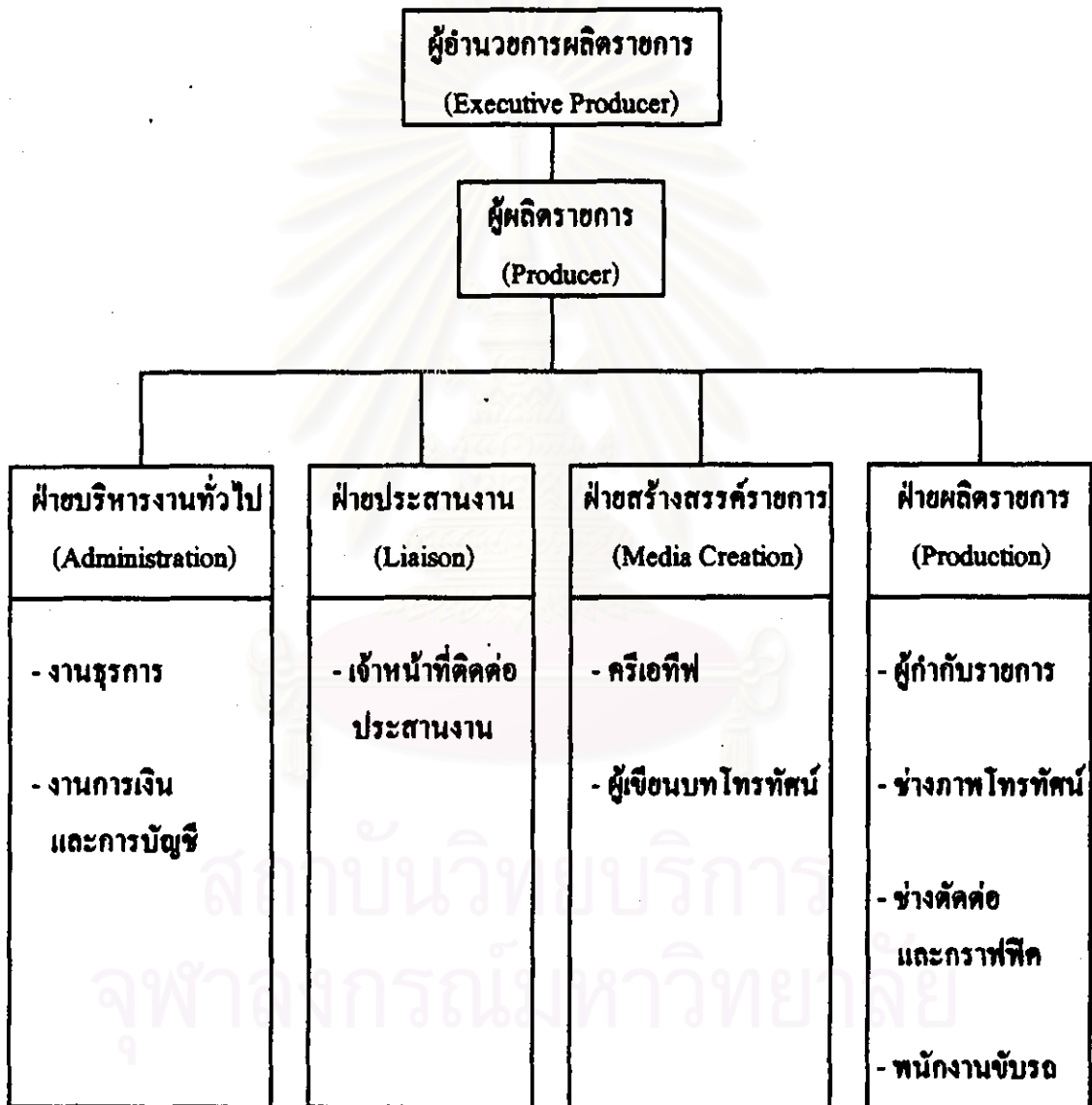
สำหรับสภาพการดำเนินงานที่บริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัดนั้นเป็นไปตามระบบงานเอกชนก็คือ การทำงานในบริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัดจะทำงานกันเป็นทีมงาน ซึ่งบุคลากรแต่ละคนจะรู้หน้าที่กันอยู่แล้วว่าจะต้องช่วยกันรับผิดชอบงานอะไรกันบ้าง ในส่วนของผู้ผลิตรายการที่บริษัท ไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัดจะต้องดูแลและรับผิดชอบงานทั้งหมด

เริ่มตั้งแต่นำเสนองานและรับงานเข้ามา พร้อมทั้งติดต่อและประสานงานกับลูกค้า จนกระทั่งดูแลการเขียนบท การกำกับรายการ และควบคุมการตัดต่อ รวมทั้งยังจะต้องรับผิดชอบในเรื่องการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น และที่สำคัญจะต้องควบคุมงบประมาณด้านการผลิตรายการให้เป็นไปตามแผนที่ได้วางไว้ ทั้งนี้ บริษัทมีอุปกรณ์และเครื่องมือสำหรับใช้ในการผลิตรายการเป็นของบริษัทเอง

คุณจรัญ ดันชนะสาร ผู้ควบคุมการผลิตและสร้างสรรค์รายการโทรทัศน์ของบริษัทไทเกอร์ กรุ๊ป อินเตอร์ จำกัด เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่อยู่ในหน่วยงานเอกชนได้อธิบายถึงสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานว่า “ ... ในช่วงแรกๆ บริษัทของเราได้รับงานผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษามาก่อนข้างเยอะมาก ดังนั้นเราจะมีพนักงานอิสระมาช่วยกันผลิตรายการเป็นส่วนใหญ่ อย่างเช่น ทีมงานที่มาจากบริษัทโปรดักชั่นเฮ้าส์อื่นๆ และมาจากทีมงานมสธ. เป็นต้น แต่มาในระยะหลังเรามีพนักงานประจำเป็นของเราเองเพิ่มขึ้นมาทำงานร่วมกับพนักงานอิสระ ซึ่งจากจุดตรงนี้ก็ถือว่าเป็นประโยชน์กับพนักงานประจำของเรามากในเรื่องของการเรียนรู้ประสบการณ์จากมืออาชีพอิสระเหล่านี้ ทั้งนี้ ลักษณะการทำงานของบริษัทเรามีพื้นฐานมาจากครอบครัว ฉะนั้นการรับผิดชอบงานจึงค่อนข้างจะไปในเป็นลักษณะเบ็ดเสร็จในตัวผู้ผลิตรายการ แต่ในการตัดสินใจที่สำคัญมากๆ แล้วยังจะต้องขอคำปรึกษาจากคุณเมธีซึ่งเป็นเจ้าของบริษัท สำหรับการผลิตรายการนั้นเริ่มจากที่เราได้รับข่าวการประมูลงานแล้ว ผมก็จะเริ่มดำเนินงานตั้งแต่จัดประชุมทีมงานในการเตรียมเอกสาร โครงการนำเสนอรายการเพื่อประมูลงานแล้วเราก็จะเข้าไปยื่นซองประมูลงาน ซึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ซอง คือ ในส่วนแรกเป็นซองที่มีใบเสนอราคาและเอกสารเกี่ยวกับหลักฐานทางบริษัท และในส่วนที่ 2 เป็นซองเทคนิคเกี่ยวกับเทคนิควิธีในการนำเสนอรายการ หลังจากนั้นผมก็จะเข้าไปนำเสนองานให้กับลูกค้าได้พิจารณา และเมื่อลูกค้ายอมรับและได้เลือกเราให้ผลิตรายการแล้ว ผมก็จะเข้าไปประสานงานกับอาจารย์เจ้าของวิชานั้น เพื่อที่จะได้เริ่มวางแผนงานผลิตรายการและทำงานด้านบทโทรทัศน์ต่อไป ซึ่งในการเขียนบทโทรทัศน์นั้นผมก็จะมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญที่ผมไปทาบทามมาช่วยตรวจสอบดูแลความถูกต้องของเนื้อหาโดยตลอด และเมื่อเราส่งบทไปให้ลูกค้าตรวจสอบจนได้รับการอนุมัติให้สามารถผลิตเป็นรายการได้แล้ว ผมก็จะเริ่มเตรียมงานด้านการผลิตรายการ ได้แก่ จัดทำงบประมาณการผลิตรายการ จัดทำตารางเวลาการถ่ายทำ ตำรวจหาสถานที่ถ่ายทำ พร้อมทั้งติดต่อขออนุญาตใช้สถานที่ ติดต่อวิทยากรและนักแสดงเพื่อนัดหมายวันเวลาถ่ายทำ จัดประชุมทีมงานฝ่ายผลิตรายการและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะนำมาใช้เข้าร่วมกันในการผลิตรายการ พร้อมทั้งจัดเตรียมเครื่องมือสำหรับการถ่ายทำ ซึ่งเรามีเครื่องมือเป็นของตัวเองก็จริง แต่จำนวนเครื่องมือที่เรามีใช้งานอยู่ไม่พอจะเพียงพอกับจำนวนรายการที่เรามีอยู่จำนวนมาก ส่วนการไปเช่าเครื่องมือจากที่อื่นเพื่อนำมาใช้สร้างสรรค์รายการให้หุ้เกิดขึ้นเป็นไปได้ยาก เพราะเรามี

งบประมาณที่จำกัด ทั้งนี้ ในการทำงานของเราก็จะมีผู้ช่วยอยู่คนหนึ่งมาคอยช่วยดูแลงานด้านการเตรียมการต่างๆ ...” (เจริญ ดันธนะสาร, ตัมภามณ, 5 พฤศจิกายน 2540)

สำหรับโครงสร้างการแบ่งส่วนงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน อาจสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 7 โครงสร้างการแบ่งส่วนงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน

จากข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการ จำนวน 3 หน่วยงาน และหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นจะทำให้สามารถมองเห็นภาพรวมในการทำงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการและหน่วยงานเอกชนได้ว่า หน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของราชการมีลักษณะการจัดแบ่งโครงสร้างการทำงานด้านการผลิตรายการโทรทัศน์ออกเป็นฝ่ายต่างๆ อย่างชัดเจนเหมือนกับลักษณะการจัดแบ่งโครงสร้างการทำงานของสถานีโทรทัศน์ต่างๆ ไป ส่วนหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาของเอกชนจะมีลักษณะการจัดแบ่งโครงสร้างการทำงานเหมือนกับบริษัทรับจ้างผลิตรายการ (Production House) ทั่วๆ ไป ซึ่งมีพื้นฐานการทำงานมาจากระบบครอบครัว ดังจะเห็นได้จากลักษณะการทำงานที่มีการรวมอำนาจในการตัดสินใจสำคัญไว้ที่จุดศูนย์กลาง (Centerization) คือ ในการอนุมัติโครงการต่างๆ จะต้องผ่านความเห็นชอบจากกรรมการผู้จัดการบริษัทหรือเจ้าของบริษัทก่อนเสมอ เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานของการทำงานและภาพลักษณ์ของบริษัทเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ยังจะสามารถนำเอาข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและสภาพการดำเนินงานของหน่วยงานผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาทั้งหน่วยงานราชการ จำนวน 3 หน่วยงาน และหน่วยงานเอกชน จำนวน 6 หน่วยงาน ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นไปใช้พิจารณาประกอบกับการวิเคราะห์บทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาและปัจจัยที่มีผลต่อบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการผลิตรายการ เพื่อที่จะได้เข้าใจถึงลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างบทบาทของผู้ผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาที่อยู่ในหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย